

Slovesa 1

Slovesné tvary

Mluvnické kategorie

Prézens (prezentu, přítomný)

mluvnická **slovesa, VERBUM**

děje, stavy, činnosti

mluvnická **jména, NOMEN**

substance, indexy, kvantita

vlastnosti

(okolnosti)

VF

substantiva, zájmena

adjektiva

číslovky

infinitiv, supinum

participium

adjektiva deverbativa

substantiva deverbativa

slovesné tvary

složené

analytické, opisné

jednoduché

syntetické

finitní (VF)

určité, „osobní“

infinitní

neurčité

tematické

nes-e-ši

atematické

byti, dati, iměti,

jasti, věděti:

da-ть, ja-ть, vě-ть,
imать, jesть

jmenné

VF: osoba, číslo, způsob, čas, rod slovesný, vid?

jmenné tvary:

jmenný rod (m., f., n.)

číslo

pád

slovesný rod (aktivum, pasivum)

čas

vid

tranzitivnost / přechodnost

psát, stavět, vidět... x bát se, umřít, smát se, sedět...

osoba / persona

způsob / modus: indikativ, imperativ, kondicionál
(konjunktiv?, optativ?) (postoj k výpovědi)

slovesný rod / genus verbi (agens/patiens)

actionum

passivum

vid / aspectus: perfectivum, imperfectivum; infinitiv;
prézens, „průběhovost“)

číslo / numerus (ve „slovesném smyslu“:
durativa, iterativa, frekventativa, kauzativa...)

čas / tempus:

absolutní (k okamžiku promluvy)

relativní (k jinému ději)

přítomný / prézens

budoucí: FI, FII

minulý:

perfektum

PQP/antepréteritum

préterita: aorist, imperfektum

kmeny/témata + // 0

kořen – **kmenotvorná přípona** – osobní koncovka
slovesa

+ tematická

0 atematická

August Leskien (1840-1916)

1. přítomní

2. infinitivní

3. minulý?

bereš, bráti, vezmeš, vzíti, vzal

kupuješ, kupovati

jdeš, jíti, šel

býti x jsem (x budu)

infinitivní:

nes- o -ti	1 (da-ti, by-ti, ču-ti, zna-ti, myti, kryti)
gi- nŋ -ti	2 (minŋti)
krik- nŋ -ti	2 (vędnŋti, dvignŋti)
trь-p- ě -ti	3 (viděti, uměti, umrěti, visěti, grьměti)
pros- i -ti	4 (chvaliti, mysliti, kupiti)
бър- a -ti	5 (pisati, dělati, lъgati, съpati, mazati, drъžati, plakati)
kup- ova -ti	6 (věrovati, besědovati)

prézentní:

nes-**e**-ši

krik-**ne**-ši, mi-ne-ši

kry-**je**-ši (кри-ѣ-ши)

piš-e-ši < pis-**je**-ši

chval-**i**-ši

PRÉZENS

-ŕ>u/ę (-jŕ): 1. nesŕ, 2. vędnŕ, 3. myjŕ, pisjŕ>pišŕ,
4. prosi(sj)ŕ>prošŕ, chodi(dj)ŕ>choždŕ

-ši/šb̄: neseši, vędneši, myješ̄i, pišeši<pisješ̄i, prosiš̄i, chodiš̄i

-t̄b̄: neset̄b̄, vędnet̄b̄, myjet̄b̄, pišet̄b̄, prosit̄b̄, chodit̄b̄

-m̄b̄: nesem̄b̄, vędnem̄b̄, myjem̄b̄, pišem̄b̄, prosim̄b̄, chodim̄b̄

-te: nesete, vędnete, myjete, pišete, prosite, chodite

-ŕt̄b̄: nesŕt̄b̄, vędnŕt̄b̄, myjŕt̄b̄, pišŕt̄b̄/**-ęt̄b̄<-in-t:** prošet̄b̄, chodęt̄b̄

-vě: nesevě, vędnevě, myjevě, piševě, prosivě, chodivě

-ta: neseta, vędneta, myjeta, pišeta, prosita, chodita ...

-te: nesete, vędnete, myjete, pišete, prosite, chodite ...

- mь**: jes-mь, da(d)-mь, ja(d)-mь, vĕ(d)-mь, ima-mь
- si**: je-si, da(d)-si, ja(d)-si, vĕ(d)-si, ima-**ši**
- tь**: jes-tь, dad-tь>stь, jad-tь>jastь, ima-tь
- mъ**: jes-mъ, da(d)-mъ, ima-mъ
- te**: jes-te, dad-te>daste, ima-te
- tь**: **s**-qтъ, im-qтъ // dad-ęтъ, jad-ęтъ, vĕd-ęтъ
- vĕ**: jes-vĕ, da(d)-vĕ, ima-vĕ
- ta**: jes-ta, dad-ta>dasta, ima-ta
- te**: jes-te, dad-te>daste, ima-te

konkurence -q>-u

č.: jdu/nesu, zdvihnu, myju>myji, píšu/i ALE prosím... (stč. prošu> proši)

pol. proszę

tzv. 5. třída děl-á-m

sloven., s./ch., m., slovin.

idem, nesem, nesiem, pišem, nosam, grem, tresem...

r.

dělaju, iměju

System časů:

prézens (nedokonavý, imperfektivní)

nes-u

**prézens dokonavý = budoucí
budoucí (nedokonavý)**

při-nes-u

budu nést

minulý

při-nesl jsem

System časů:

prézens (nedokonavý, imperfektivní)

nes-ḡ

F1

choštḡ nesti // choštḡ pri-nesti

F2

bḡdḡ nesl̥ // bḡdḡ pri-nesl̥

préterita – aorist

(pri-)nes̥, (pri-)nesoch̥

préterita – imperfektum

nesěach̥

perfektum

(pri-)nesl̥ jesm̥

P-Q-P, antepréteritum

byl̥ jesm̥ (pri-)nesl̥

F1 – absolutní budoucí čas

na-píšu (kniž. píši)

budu psát

- ve stsl. vždy analytický
- **chošteti** + infinitiv
(**volo**-futurum)
- **iměti** + infinitiv
(**habeo**-futurum)
- **načeti, vьčeti**

chotiŕ > choštŕ + pisati / na-pisati

chot-**je**-ši > chošteši ...

chot-je-tъ > chošetъ ...

chot-je-mъ > chošemъ ...

chot-je-te > choštete ...

chot**ę**тъ ... (4.)

choštevě

chošteta

choštete

имать, имаши...,

нач(ь)но, нач(ь)неши...

F2 – relativní předbudoucí čas

vždy analytický: „byti“ ve F1 + I-ové příčestí

bɔdɔ + (na-)pisalъ / pisala / pisalo

bɔdeši

bɔdetъ

bɔdemъ + (na-)pisali / pisaly / pisala

bɔdete

bɔdɔtъ

bɔdevě + (na-)pisala / pisalě / pisalě

bɔdeta

bɔdete

stč.

*Kto věří u mne,
ač umřel bude,
ožive.*

chošťo / imatъ pisati

chošťo napisati

bodo (na-)pisala

vid: pišťo, nesdo, kupuju x napišťo, prinesdo, kupído

Slovanská futura

ukr. писатиму (<pisaty iměju)

r. буду писать

s./ch. hoću pisati / napisati

bulh. ще да (на-)пиша

slovin. bom (na-)pisal

budu psát

pol. będą pisać / będą pisał

Minulé časy – od infinitivního (= „minulého“) kmene

syntetické (préterita)

aorist

absolutní, univerzální,
sémanticky nezatížený

asigmatický, sigmatický
(starší, mladší)

imperfektum, imperfekt
nedokonavý, průběhový,
trvací

analitické

perfektum

sémanticky zatížený, „jesmь“ – současnost,
rezultativní

P-Q-P, antepreteritum
relativní, předminulý děj

Aorist (a)sigmatický (-s-) + ъ

1) asigmatický – vokalickou koncovku (bez -s-) lze připojit pouze za souhlásku → tvoří se pouze od zavřených (v infinitivu) sloves

1. nebo 2. třídy přítomní

nes-ti, i(d)-ti, krik-nŏ-ti x bra-ti, mi-nŏ-ti, chvali-ti

nes-ъ, id-ъ, krik-ъ

2) sigmatický (ch-ový)

s po i, u, r, k, g a před samohláskou > **ch**

by-ti>by-chъ, pros-i-ti>prosi-chъ

ch analogicky také po jiných hláskách

s zachováno pouze po **ę**

pę-ti>pęsъ, priję-ti>prijęsъ, načę-ti>načęsъ

Sg.	1.	2.	3.	Pl.	1.	2.	3.	Du.	1.	2.	3.
Ao.as.:	-ъ	-e	-e	-omъ	-ete	-o		-ově	-eta	-ete	
Ao.s.:	-sъ	-o	-o	-somъ	-ste	-se	(<ch+e)	-sově	-sta	-ste	
	-chъ	-o	-o	-chomъ	-ste	-še		-chově	-sta	-ste	
Imf.:	-achъ	-aše		-achomъ	-ašete	-ach		-achově	-ašeta	-ašete	

s/ch/š

prézens

neso, neseši, nesetъ
 nesemъ, nesete, nesotъ
 nesevě, neseta, nesete

prošo, prosiši, prositъ
 prosimъ, prosite, prošetъ
 prosivě, prosita, prosite

aorist

nesъ, nese, nese,
 nesomъ, nesete, nesotъ
 nesově, neseta, nesete

prosichъ, prosi, prosi
 prosichomъ, prosiste, prosiše
 prosichově, prosista, prosiste

„by-ti“:

ao.

bychъ

bychomъ

bychově

by

byste

bysta

by

byšę

byste

imf.

běachъ

běachomъ

běachově

běaše

běašete

běašeta

běaše

běachę

běašete

znati, glagolati, pisati, brati, dati

trpěti, věděti, viděti, iměti

prostiti, chvaliti, kupiti

běsedovati, kupovati, věrovati

mi-nę-ti

vęd-nę-ti, krik-nę-ti, gas-nę-ti

mošti<mokti<*mogti, rešti<*rekti, pešti<*pekti

Imperfektum = nedokonavý

-a-ti, -ě-ti + -achъ, -aše...

glagola-ti, bra-ti

zna-ti, plaka-ti,

umě-ti, imě-ti, vidě-ti, trъpě-ti

na souhlásku:

nes-ti: nes-ē-achъ>nes-ě-achъ -aše...

ved-ti: ved-ē-achъ>ved-ě-achъ -aše...

mog-ti: mog-ē-achъ>mož-a-achъ -aše...

-i-ti, -konsonant-ti + ē + -achъ, -aše...

nosi-ti: nosi-ē-achъ>nosj-ē-achъ>

noš**a**achъ, nošaaše...

choditi: chodi-ē-achъ>...dj-ē-achъ>

chožd**a**achъ, choždaaše

loviti: lovi-ē-achъ>lovj-ē-achъ>

lov**í**aachъ, lovíaaše...

krstiti sę: krsti-ē-achъ>...stj-ē-achъ>

kršt**a**achъ, krštaaše

gas-nŏ-ti: gas**n**-ē-achъ>gasněachъ

vęd-nŏ-ti: vędn-ē-achъ>...něachъ

sъch-nŏ-ti: съch-něachъ

Perfektum

„byti“ v přítentuu: jsemъ, jesi, jestъ... + I-ové přičestí

jesmъ pisalъ // pisalъ, pisala, pisalo **jesmъ**

č. psal jsem

jesi pisalъ // pisalъ **jesi**

č. psal jsi

jestъ pisalъ // pisalъ **jestъ**

č. psal 0

jesmъ pisali // pisali, pisaly, pisala **jesmъ**

č. psali jsme

jeste pisali // pisali **jeste**

č. psali jste

sqtъ pisali // pisali **sqtъ**

č. psali 0

jesvě pisala // pisala, pisalě, pisalě jesvě

jeste pisala // pisala jeste

jesta pisala // pisala jesta

„byti“

byľ jesmь

byli jesmь

byla jesvě

byľ jesi

byli jeste

byla jesta

byľ jestь

byli sьtь

byla ještě

Slovanské perfektum

byłem<był jeśm, byłeś<był jesi, był 0, pracowałem...

bio sam, bio si, bio je..., radio sam, radio si, radio je...

я был, ты был, он был..., я работал...

P-Q-P = předminulý děj

„byti“ v kterémkoli minulém čase:

bychъ, běachъ, jestь bylъ + I-ové příčestí

bychъ, běachъ, jestь bylъ... pisaľъ

i sěděaše Fariseje, jižě běachо prišli otъ ljudeji

vo slědъ že iděachо ženy, ježe prišly sоtъ s níмь

pervě na gorě vysocě běachomъ prebyvali,

poslědi snidochomъ v pusto město

učenici jeho otъšli byšę vo gradъ da brašno kupętъ